

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE

ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ИНФО ЦББХ

У овом броју:

КОНФЕРЕНЦИЈОМ „БУДУЋНОСТ
ГОТОВОГ НОВЦА“ ОБИЉЕЖЕНО
20 ГОДИНА ОД ПУШТАЊА
КОНВЕРТИБИЛНЕ МАРКЕ У
ОПТИЦАЈ

ТЕХНИЧКА ПОМОЋ ОДЈЕЉЕЊУ
ТРЕЗОРА ЦББиХ

ПЛАТНИ СИСТЕМИ: СТАЛНА
УНАПРЕЂЕЊА ОМОГУЋАВАЈУ
ТРАНСПАРЕНТНИЈЕ И
СИГУРНИЈЕ ПОСЛОВАЊЕ

КАКО ПРЕПОЗНАТИ СУВЕР
НАПАД

ФИНАНСИЈСКА ПИСМЕНОСТ И
ИНКЛУЗИЈА КАО НОВИ ЗАДАЦИ
ЦЕНТРАЛНИХ БАНАКА

НОВОГОДИШЊЕ ДРУЖЕЊЕ С
НОВИНАРИМА БХ. МЕДИЈА

Издавач: Централна банка Босне и Херцеговине;
Адреса: Маршала Тита 25, 71000 Сарајево

Припрема: Служба за односе са јавношћу

Превод текстова на енглески језик: Служба за односе са јавношћу

Лектура (језици бх. народа и енглески језик): Служба за публикације и библиотеку и Служба за протокол и преводње

Веб страница: <http://www.cbbh.ba>
E-mail: pr@cbbh.ba
контакт телефон: (033) 278 123

КОНФЕРЕНЦИЈОМ „БУДУЋНОСТ ГОТОВОГ НОВЦА“ ОБИЉЕЖЕНО 20 ГОДИНА ОД ПУШТАЊА КОНВЕРТИБИЛНЕ МАРКЕ У ОПТИЦАЈ

У Сарајеву је 15.11.2018. године, одржана међународна конференција под називом „Будућност готовог новца“, а коју је поводом 20. годишњице увођења конвертибилне марке као законског средства плаћања у Босни и Херцеговини организовала Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) у сарадњи с Америчком агенцијом за међународни развој (United States Agency for International Development USAID).

Конференција, на којој су учествовали еминентни стручњаци из Аустрије, Албаније, Бугарске, Македоније, Црне Горе и Босне и Херцеговине, понудила је занимљиве дискусије о теми готовинских и безготовинских плаћања, дигитализације и fintecha, те је указала на чињеницу да је и поред значајног технолошког напретка у финансијском посредовању, од 2007. године на овамо присутан тренд континуираног повећања готовине у оптицају, а што се сматра директном посљедицом глобалне финансијске кризе.

У свом говору, гувернер ЦББиХ др Сенад Софтић истакао је да је конвертибилна марка послје 20 година постојања у потпуности оправдала своје увођење, те да је у том периоду Босна и Херцеговина уживала изузетну финансијску стабилност и ниску инфлацију. „Један дио посла смо одрадили, поставили смо поуздан и чврст

оквир, сада је на свима нама, не само ЦББиХ него и на извршној власти, да проведемо структурне реформе да бисмо убрзали привредни раст, смањили незапосленост и повећали стандард грађана Босне и Херцеговине“, рекао је гувернер Софтић.

Замјеник директора Међународног монетарног фонда (ММФ) за Европу Jörg Decressin, у обраћању је рекао да је питање дигиталних плаћања већ сазрело те да она нуде разне алтернативе готовини. „Ипак, како год привлачно звучало, друштво без готовине, или с мање готовине, је до сада остало недостижно. Али, ствари би могле да се промијене. Иновације fintecha могле би пружати све више могућности које погодују дигиталним плаћањима“, рекао је Decressin, додавши да би се централне банке требале суочити с изазовима које пред њих стављају приватне дигиталне валуте и крипто актива.

Водећа економиста ЦББиХ др Белма Чолаковић истакла је да ослањање искључиво на висину регистроване/легалне економске активности у земљи може резултовати неадекватно формулисаним економским политикама, те да се с растом значаја fintecha додатно компликује процјена стварне потражње за новцем, а самим тиме и мјерење економске активности у земљи.

Кад је ријеч о добу дигитализације у финансијском сектору, велики утицај дигиталних технологија на банкарство је нешто што се већ догађа, с великим потенцијалом за даљи раст. Неки од учесника конференције предвиђају да ће у развијеним земљама банкарско пословање с грађанством бити скоро потпуно аутоматизовано до 2020. године, те да ће аутоматизација банака помоћи да у одређеним секторима свога пословања смање трошкове 30-40%.

У закључку конференције оцијењено је да ће и регулатори морати да мијењају свој приступ, односно да прилагоде оквир у којем послују, да би пратили догађања на тржишту. У погледу крипто валута, споменуто је да су оне актива и инвестиција високог ризика, а не новац у класичном смислу који у основи има неку обавезу.

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА У САРАЈЕВУ: ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋА БУДУЋНОСТ БЕЗ ГОТОВИНЕ

Међународну конференцију коју су 15. 11. 2018. године у Сарајеву под називом „Будућност готовине“ организовали Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) и Америчка агенција за међународни развој (United States Agency for International Development, USAID), отворио је гувернер ЦББиХ др Сенад Софтић.

Зажеливши добродошлицу свима који су присуствовали конференцији, гувернер Софтић образложио је због чега је конференција добила назив „Будућност готовине“.

„Прво, прије двадесет година смо издали властите новчанице конвертибилне марке. Мислили смо да је након прошлгодишње прославе 20. Годишњице Централне банке Босне и Херцеговине, прикладно обиљежити и овај догађај. Друго, ми живимо у ери брзих промјена у

финансијама. Изазова је пуно и дигитализација финансија и fintecha поставља питање да ли је живот могућ без новчаница и кованица“, рекао је гувернер.

Имајући у виду глобалну финансијску кризу, а нарочито експоненцијалну дигитализацију финансија, неки предвиђају брзи нестанак новчаница. Новчанице се генерално сматрају непрактичним, скупим и старомодним начином плаћања.

Образлажући да ли требамо напустити новчанице, гувернер је подсјетио како постоје мишљења да би требало укидати новчанице великих деноминација јер се углавном користе за илегалне активности. С развојем fintecha и брзом експанзијом електронског новца, појединци предвиђају да чак ни мале новчанице нису потребне.

Дакле, да ли имамо ситуацију да новчанице нестају? „Невјерујем у то!“, истакао је гувернер цитирајући наводе из публикације Европске централне банке (ЕЦБ) према којима резултати истраживања показују да је у 2016. Години готовина доминантан инструмент плаћања на продајним мјестима. У погледу броја, 79% свих трансакција је извршено коришћењем готовине, што чини 54% укупне вриједности свих плаћања.

Ствари су се можда, према ријечима гувернера, промијениле у посљедње двије године, али је готовина још увијек „жива и здрава“ у многим земљама, нарочито у региону, из различитих разлога.

„Истина, неке земље попут Шведске и Норвешке брзо се крећу ка безготовинском друштву. Међутим, у неколико одабраних земаља потражња за готовином повећана је са 7% на 9% БДП-а од 2000. године. Глобални бројеви откривају да ће у догледној будућности готовина и даље бити с нама“ истакао је гувернер Софтић.

Друго питање је како ће централне банке реаговати на све промјене у финансирању. Донедавно смо имали ситуацију да су „старе“ финансијске компаније, банке, куповале технолошка рјешења од технолошких компанија. Сада имамо ситуацију да tech компаније продају финансијске производе.

На примјер, нова Директива 2 у платном промету коју је издала Европска унија отвара тржиште према радикалним промјенама у платном систему. То је разлог због којег је fintech означен као технологија која „ремети“ (disruptive technology), појаснио је гувернер, додавши да постоји

бројна литература о овој теми, али да је за ЦББиХ главно питање то како те новине централне банке требају регулисати. За сада не постоји неки коначни одговор о томе како регулисати ово подручје.

Чини се да се већина слаже да blockchain технологија има пуно потенцијала, али није јасно када ће употреба тетехнологије на дневној основи постати функционална и ефикасна. Висока потрошња електричне енергије је једна од препрека за ширу употребу blockchaina. Постоји око 2.000 криптовалута, а већина највећих међународних комерцијалних банака искоришћава опције комерцијалне употребе blockchain технологија.

Мора се напоменути да су blockchain и криптовалуте већ произвеле позитивне посљедице у другим подручјима. На примјер, појединци и фирме у еврозони ће моћи да трансферишу новац између себе у неколико секунди, без обзира на радно вријеме њихове локалне банке. Ово је важна ствар и ЦББиХ ће, како је казао гувернер, пратити развој догађаја.

„Моја посљедња напомена је та да желим указати на све већу забринутост која је заједничка за све, то је cyber сигуност. Уз све већу међузависност и међусобно повезивање институција, укључујући и централне банке, посљедице потенцијалног cyber напада за стабилност финансијског система расту. Сви се сјећамо недавних cyber напада на комерцијалне и централне банке. Као што сам већ споменуо, ми смо у ЦББиХ веома поносни на 20 година наше институције и издавање КМ новчаница. Сви радимо напорно да задржимо свој кредибилитет и бранимо принципе валутног одбора који нас је добро служио у прошлости. Наставићемо то радити и у будућности“, казао је гувернер Софтић.

Међутим, додао је, морамо бити свјесни да пријетње валутном одбору не долазе само од оних који заговарају другачија рјешења, већ и од анонимних хакера чији је искључиви циљ крађа новца. Посљедице обје врсте напада могу бити негативне за нас.

Закључујући уводно обраћање на конференцији, гувернер је захвалио USAID и сарадницима у оквиру FINRA пројекта на помоћи у организовању конференције, али и Међународном монетарном фонду (ММФ) на сталној подршци реформи у БиХ и техничкој помоћи у процесу изградње сопствених капацитета за одговор на будуће изазове.

ТЕХНИЧКА ПОМОЋ ОДЈЕЉЕЊУ ТРЕЗОРА ЦББиХ

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEM

У периоду од априла до новембра 2018. Године за потребе Одјељења трезора реализоване су техничке помоћи у циљу едукације за процес увођења услова за редистрибуцију готовог новца конвертибилне марке (КМ) у Босни и Херцеговини и прописивању минималних стандарда за ручну и машинску обраду новчаница КМ.

Наведене активности су, на иницијативу Одјељења трезора, планиране Стратешким планом Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) за период 2016-2021. Године и односе се на оспособљавање за примјену правне регулативе у складу с праксама Европске централне банке (ЕЦБ) везане за рад с готовим новцем.

Прописивање услова за редистрибуцију готовог новца подразумева да обвезници могу редистрибуирати новчанице и ковани новац путем исплатних банкомата или других уређаја којима рукују клијенти само ако су новчанице и ковани новац обрађени поступком провјере аутентичности и подобности за даљи промет помоћу уређаја за сортирање који су прошли провјеру рада у Централној банци. Такође, новчанице и ковани новац чија је аутентичност провјерена ручно може путем

шалтера редистрибуирати само оспособљени запосленик обвезника који је прошао обуку за поступак провјере аутентичности новчаница и кованог новца у Централној банци.

Овим поступком утврдили би се и минимални стандарди за машинско и ручно сортирање новчаница конвертибилне марке ради одвајања новчаница добре квалитете подобних за оптицај од похабаних и оштећених новчаница које су неподобне за оптицај, што би свакако уједначило и побољшало сортирање новчаница у комерцијалним банкама. Такође, овим поступком би се утврдиле и техничке процедуре за провјеру рада уређаја за поступак провјере аутентичности и подобности новчаница и кованог новца за даљи промет.

Припрема за прописивање ових обавеза подразумијева велики број сложених активности и нових послова за чију provedбу је неопходна техничка помоћ централних банака које су прописале и примијениле наведену регулативу.

У периоду април - јули 2018. године, путем FINRA пројекта Америчке агенције за међународни развој (United States Agency for International Development – USAID), реализоване су активности везане за техничку помоћ Хрватске народне банке (ХНБ) која је прихватила да пружи техничку помоћ у области управљања готовином, а након што је Одјељење трезора детаљно представило потребе у овом процесу. У оквиру пројекта реализована су два доласка експерата ХНБ-а у ЦББиХ и један одлазак службеника ЦББиХ у ХНБ. Приликом првог доласка експерата ХНБ (од 23. до 25. 4. 2018. године) обрађене су теме о минималним стандардима за машинско и ручно сортирање новчаница и кованог новца у смислу обуке за рад са спектродезинтометром и методологијом мјерења запланости на мањем узорку новчаница. Код другог доласка експерата ХНБ (од 23. до 25. 5. 2018. године) обрађене су теме везане уз њихов „Национални програм обуке“ – едукацију запосленика кредитних институција и осталих институција за поступак провјере аутентичности новчаница и кованог новца. Експерти ХНБ су детаљно представили документацију и презентације које користе при обуци, као и модел обуке којим су обучили велики број запосленика банака. У трећем дијелу службеници Одјељења трезора ЦББиХ су посјетили Дирекцију трезора (од 10. до 13. 7. 2018. године) којом приликом су размотрена додатна техничка питања која су проистекла из активности које су сепроводиле на основу упута експерата ХНБ. Дирекција трезора ХНБ

је детаљно презентовала своју организацију и рад, укључујући активности које проводи везано за процес редистрибуције готовог новца куна и липа.

У периоду од 4. до 5. 6. 2018. године службеници Одјељења трезора и надлежни вицегувернер обавили су радну посјету Народној банци Србије (НБС), Сектору за пословање с готовим новцем, у циљу размјене искустава из ове области, као и увида у пословне праксе НБС када је у питању пословање с готовим новцем. Током посјете детаљно је разговарано о процесима који се односе на успостављање услова за редистрибуцију готовог новца и низ активности које је провела НБС у циљу успостављања овог система. Показан је начин тестирања и лиценцирања уређаја за испитивање аутентичности и подобности новчаница и кованица, принцип обуке запосленика банака у погледу препознавања аутентичности новчаница и кованог новца, начин одређивања параметара за ручно и машинско сортирање новчаница и кованица те разговарано и о другим темама које су биле од интереса.

На основу договорене техничке помоћи Банке Холандије, у октобру 2018. године у ЦББиХ су боравили експерти Банке Холандије како би био начињен увид у постојеће стање управљања готовим новцем у ЦББиХ и све релевантне информације за наставак ових активности.

Експерти Банке Холандије су одржали презентацију представницима Одјељења трезора која се односила на начин организовања рада с готовином, могућностима унапређења рада, софтверским рјешењима у раду с готовим новцем, уређајима за сортирање новчаница те моделима обуке за запосленике банака. Представници Одјељења трезора су експертима презентирали организацију рада с готовим новцем у БиХ, послове експертизе унутар ЦББиХ те изнијели подузете активности на увођењу минималних стандарда за машинску и ручну обраду новца и ставили на увид припремљене новчанице за провјеру рада уређаја. Банка Холандије је спремна за наставак пружања техничке помоћи те организовање радионица за све релевантне области у раду с готовим новцем и пословима експертизе сумњивог новца.

Све наведене техничке помоћи су биле веома корисне у смислу припремних активности које су проведене и које се још проводе. Планиран је наставак сарадње с Банком Холандије и ХНБ и у наредном периоду када ће требати донијети и имплементирати прописе везане за увођење услова за редистрибуцију готовог новца КМ.

ПЛАТНИ СИСТЕМИ: СТАЛНА УНАПРЕЂЕЊА ОМОГУЋАВАЈУ ТРАНСПАРЕНТНИЈЕ И СИГУРНИЈЕ ПОСЛОВАЊЕ

Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) је једина институција у Босни и Херцеговини која има надлежност над платним системима. ЦББиХ стално унапређује платне системе придржавајући се SEPA (Single European Payment Area) и PSD2 (Payment System Directive 2). Промјене у технологији и правилима платних система су веома динамичне, те стога ЦББиХ континуирано ради на изградњи што снажнијег и отпорнијег платног система у будућности, а који ће, што је више могуће, бити на услузи домаћој економији.

Једна од активности које је ЦББиХ проводила у протеклом периоду је унапређење успостављених регистара. Поред Централног регистра кредита (ЦРК), ЦББиХ је водила и Јединствени регистар трансакционих рачуна (ЈРТР). У циљу

унапређења платних система, ЦББиХ је извршила доградњу наведеног регистра у Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС) у БиХ. Унапређени регистар, на новој платформи и с новим функционалностима, почео је с радом 1. 10. 2018. године.

Регистар води ЦББиХ, док за тачност и благовременост достављених података одговарају искључиво комерцијалне банке. За овлашћене кориснике, приступ подацима из ЈРРПС је омогућен директно путем интернета. За све остале кориснике омогућен је у форми појединачних извјештаја. Дистрибуцију података из ЈРРПС, у форми појединачних извјештаја, ЦББиХ и даље врши преко организационих јединица (главне јединице и филијале), на основу писаног захтјева.

Неколико је значајних новина које доноси унапређење регистра. Основна новина је то што су се у претходном регистру налазили само трансакциони рачуни, док се у унапређеном регистру налазе сви рачуни пословних субјеката који платни промету Босни и Херцеговини обављају преко рачуна отворених у банкама и ЦББиХ. Друга новина је што сада, поред ЦББиХ и ентитетских агенција за банкарство, бесплатан приступ путем интернета могу остварити и институције, органи управе, јединице локалне самоуправе и комерцијалне банке. Ова новина наведеним субјектима омогућава стални приступ потребним подацима путем интернета, а што осигурава ефикасније коришћење у односу на писане захтјеве. Трећа новина је то што је појединачне извјештаје могуће преузети и у филијалама ЦББиХ у Брчком и на Палама, док

се то прије могло учинити само у главним јединицама у Сарајеву, Бањој Луци и Мостару.

Сталан рад на унапређењу платних система доноси промјене и напредак и на другим пољима. Тако је изврше надоградња ЈРРПС имала директан učinak и на попис блокираних рачуна пословних субјеката у БиХ, а који води ЦББиХ. Наиме, након доградње ЈРРПС, комерцијалне банке су ажурирале попис блокираних рачуна те је то донијело двије промјене у односу на претходно стање. Прва је у броју пословних субјеката који имају блокиран најмање један рачун, а друга је у укупном броју блокираних рачуна пословних субјеката.

Наведене промјене су још један корак ка транспарентнијем и сигурнијем пословању, а с обзиром на брз развој ове области, ЦББиХ у наредном периоду наставља интензивне активности усмјерене на успоставу још једног регистра – регистра рачуна физичких лица.

ЈРРПС би требао, првенствено, бити од велике користи комерцијалним банкама, пореским органима, органима управе, органима за провођење закона те осталим нивоима власти приликом активности откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити нпр. За избјегавање плаћања пореза и прање новца. Али, регистар пружа информације и свим правним и физичким лицима која су присиљена наплату својих потраживања тражити принудним путем, преко овлашћених институција.

ИЗМЈЕНЕ НА ПОПИСУ БЛОКИРАНИХ РАЧУНА ПРАВНИХ СУБЈЕКТА У БиХ

Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) објавила је 1. 11. 2018. године ажуриран попис блокираних рачуна пословних субјеката у Босни и Херцеговини.

На попису рачуна уочљиве су двије разлике у односу на бројеве у претходном попису. Наведене разлике су директни ефект извршене доградње Јединственог регистра рачуна пословних субјеката у Босни и Херцеговини, јер је ЦББиХ затражила од комерцијалних банака ажурирање пописа блокираних рачуна.

Прва уочљива разлика је у броју пословних субјеката који имају блокиран најмање један рачун, који је сада смањен у односу на раније извјештаје, а посљедица је то ажурирања података од стране комерцијалних банака.

Друга уочљива разлика је у укупном броју блокираних рачуна пословних субјеката, који је сада повећан у односу на раније извјештаје, а што је логична посљедица доградње Јединственог регистра рачуна пословних субјеката у Босни и Херцеговини у којем се сада налазе сви рачуни пословних субјеката, а не само трансакциони рачуни, како је то било прије.

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE

ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

JEDINSTVENI REGISTAR RAČUNA U BOSNI I HERCEGOVINI

PS P5. Izvještaj o blokiranim računima u Jedinstvenom registru računa Centralne banke Bosne i Hercegovine

Na dan 01.11.2018. u 08:29

ZBIRNI PODACI

Ukupan broj blokiranih računa:	91999
Ukupan broj firmi koje imaju najmanje jedan blokiran	50483

ГУВЕРНЕР СОФТИЋ НА КОНФЕРЕНЦИЈИ БАНКЕ АЛБАНИЈЕ И LSE

Гувернер Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) др Сенад Софтић присуствовао је конференцији Банке Албаније и Лондонске школе економије (LSE) под називом „Монетарна политика, економске интеграције и „нова нормалност““ која је 1. 11. 2018. године одржана у Тирани, Албанија.

У оквиру завршног панела чији наслов је био „Шта све ово значи за интеграцију малих економија?“, гувернер Софтић је у свом излагању истакао релевантност теме конференције, те додао да се, након пада Берлинског зида, прије три деценије, улазак наше регије у ЕУ чинио ријешеном ствари, нечим што би се могло десити ускоро. Након иницијалног прилагођавања основама тржишне економије, конвергенција се, релативно и зависно од државе, брзо одвијала. „Но, као што нам је историја показала, процеси нису ни једноставни ни линеарни. Глобална финансијска криза промијенила је свијет у којем живимо, нарочито за нас, централне банке. Као што су истакли наши организатори у најави конференције, вријеме је да озбиљно преиспитамо протекла искуства, а поготово неке будуће изазове“, казао је гувернер Софтић.

У даљем излагању дао је кратак осврт на сљедећа питања:

- Какве су последице промјена монетарне политике у развијеним земљама након глобалне финансијске кризе на ЦББиХ и на саму БиХ?
- Шта очекујемо од „нормализације“ политике и када очекујемо да ће до тога доћи?
- Улога иностраних тржишта и тржиште капитала,
- О FINTECH-у и вјештачкој интелигенцији и
- Шта ЦББиХ може учинити на путу БиХ ка ЕУ?

Говорећи о последицама промјена монетарне политике у развијеним земљама након глобалне финансијске кризе на ЦББиХ и на саму БиХ, гувернер је рекао како је БиХ мала, отворена економија, која настоји бити дио Европске уније (ЕУ), односно еврозоне. Придруживање ЕУ вјероватно ће бити дуготрајан процес, јер нико не очекује да ће државе ЈИЕ постати чланице ЕУ прије 2025. године. Након што је дао основне информације о монетарној политици коју води ЦББиХ, валутном одбору, гувернер Софтић је указао на чињеницу да ЦББиХ и са валутним одбором игра важну

улогу у процесу придруживања ЕУ и еврозони, као и у самој монетарној политици. „То се није промијенило ни када је ријеч о глобалној финансијској кризи, односно и даље имамо ограничене овласти за стабилизацију економије. Дакле, можда смо међу ријетким институцијама које због глобалне финансијске кризе нису промијениле начин пословања“, рекао је гувернер Софтић у излагању. Он је подсетио на чињеницу да су ЦББиХ на располагању неки важни инструменти које настоји ефикасно користити на путу БиХ ка ЕУ, истакавши обавезну резерву. ЦББиХ је активно користила овај инструмент у прошлости, посебно након глобалне финансијске кризе, повећавајући ликвидност у систему. Даље, измијењена је Одлука о обавезним резервама како би се ускладили с политикама Европске централне банке (ЕЦБ). Када је ЕЦБ повећао своју „новчану казну“ на преконоћне депозите у марту 2016. године, као дио неконвенционалних мјера монетарне политике, ЦББиХ је скоро одмах увела негативне каматне стопе на вишак ликвидности које комерцијалне банке држе код ЦББиХ. Тренутно се наплаћује 0,2% или 50% стопе на преконоћни депозит. У будућности ЦББиХ ће наставити пратити трендове у еврозони и домаћој економији, као и примјењивати одлуку о обавезној резерви и вишковима.

ЦББиХ је задужена за укупни платни систем у БиХ. Непрестано га унапређује, поштујући SEPA-у (Јединствено европско платно подручје) и PSD2 (Директиву о платном систему 2). Промјене у платним системима су динамичне и ЦББиХ је, према гувернеровим ријечима, спремна и у будућности стварати робустан и отпоран платни систем, који ће на најбољи могући начин служити нашој економији. „FINTECH, иновације и „уопште, дисруптивне технологије у овој области дуго ће окупирати пажњу. Учимо како да користимо „најновији“ инструмент монетарне политике, односно комуникацијске политике. Функција истраживања ЦББиХ, укључујући Извјештај о финансијској стабилности и наш Годишњи извјештај, даје значајан допринос бољем разумијевању економских трендова у БиХ и развоју финансијског система у БиХ“, истакао је гувернер. Једна од улога ЦББиХ је координација агенција за супервизију банака у БиХ и председавање Сталним одбором за финансијску стабилност (SCFS). Током „коллатералне штете“ коју је БиХ претрпјела након глобалне финансијске кризе, ЦББиХ је активно користила те механизме координације и обавезне резерве, те намјерава интензивирати координацију како би била спремна за будућу кризу. Ако је курс номинално повезан с евром, односно ако се не може користити номинални курс као инструмент политике, не значи да није могуће утицати на конкурентност бх. економије. „При том мислим на реални девизни курс“, казао је гувернер. Као прво, придржавајући се валутног одбора одржава се стабилност цијена, уз заговарање бржих и дубљих структурних реформи. Монетарна историја је важна за ову регију, казао је гувернер Софтић, додавши да не треба заборавити на хиперинфлацију и злоупотребу трајне девалвације у бившој држави. Имајући у виду константан политички притисак да се валутни одбор „ослаби“ или одбаци, веома је важно да ЦББиХ одржи постојећу независност политике и тиме одржи и ојача кредибилитет валутног одбора. „Дакле, не размишљамо о правом тренутку када бисмо изашли из валутног одбора и имали „независну политику“, јер сматрамо да бисмо

треба ли ући у ЕУ с валутним одбором, а затим у еврозону, и то на исти или сличан начин као што су балтичке државе не тако давно успјешно урадиле“, закључио је гувернер Софтић овај дио свог излагања.

Даље се осврнуо на питање шта очекивати од „нормализације“ политике и када ће до тога доћи. Одговарајући на питање хоће ли се повећати каматне стопе, рекао је да ЦББиХ примарно узима у обзир политику ЕЦБ-а, али и ситуацију на глобалном нивоу. На примјер, ниске или негативне каматне стопе на имовину ЦББиХ (хартине од вриједности, депозити) довеле су до пада прихода ЦББиХ. Када је у марту 2016. године, ЕЦБ промијенио каматне стопе на преконоћне депозите банака, ЦББиХ је увела негативну каматну стопу на вишак резерви на банковним рачунима у ЦББиХ. У будућности ће наставити на сличан начин. Будући да су неке велике централне банке почеле повећавати стопе, посебно FED, ЕЦБ се барем за сада, држи „у приправности“ када је ријеч о каматним стопама. Њихове смјернице за будућност указују на то да можда неће бити повећања стопа до средине следеће године. ЕЦБ је у октобру одлучио да ће се „нето куповина према програму куповине активе (енгл. asset purchase programme, APP) новим мјесечним темпом од 15 милијарди евра наставити до краја децембра 2018. године“. Ово може утицати на каматне стопе комерцијалних банака у е еврозони, што директно утиче на каматне стопе у БиХ. Дакле, чини се оправданим очекивати почетак раста каматних стопа у еврозони, али вјероватно ће то ићи врло постепено. Наравно, кретања је тешко предвидјети, нарочито када је ријеч о будућности. Како би се одговорило на питање када ће се нормализација остварити, потребно је дефинисати шта је „нормализација“ и подразумијева ли она просјечну вриједност прошлих стопа, и ако је тако колико година то обухвата. Гувернер сматра да тренутни нивои каматних стопа нису „нормални“ него „изузетни“. Међутим, хоће ли „нова нормалност“ бити номинална стопа од око 5% или ближе 2%, у овом тренутку није јасно. „Ако се стопе повећају, тражићемо „олакшавајућу околност“, односно очекивати да ће то имати позитиван утицај на наше приходе. Што се тиче каматних стопа комерцијалних банака, по нашем мишљењу, политика ЕЦБ-а и вањски свијет заиста утичу на локалне стопе, али главни узроци релативно високих кредитних стопа у БиХ првенствено су везани за БиХ, попут ризика улагања у земљу (суверени ризик), неадекватних поступака оврхе или, уопште, неизвршења уговора - владавина права итд. Према томе, ми у БиХ требамо мање бринути о томе када ће ЕЦБ почети подизати стопе и више пажње усмјерити на наше домаће проблеме. Ионако немамо никакав утицај на ЕЦБ“, истакао је гувернер.

Тржиште капитала у БиХ и даље је неразвијено. Чињеница је да су оба ентитета од веома малог тржишта створила властите инфраструктуре берзанског тржишта, с одвојеним берзама. Активности на тим берзама почеле су прије више од 15 година. Но, услед уобичајених фактора у таквим случајевима, тј. малог тржишта, одсуства приватизације и неповјерења јавности у претходне програме приватизације, као посљедица присутно је врло „плитко тржиште“. Нажалост, као резултат глобалне финансијске кризе, ни стране инвестиције не биљеже

раст, појаснио је гувернер, додавши да је највероватније политичка нестабилност допринијела чињеници да страни инвеститори избјегавају БиХ. Стога су комерцијалне банке главни финансијски посредници. Већина банака је у страном власништву. На системску стабилност утиче понашање системски важних банака у БиХ. Све државе у окружењу су мале и за све њих стране банке играју доминантну улогу. Стопа некавалитетних кредита (NPL) и даље је висока у БиХ. Због тога ЦББиХ тежи још снажнијој сарадњи међу државама.

Финансијски сектор иде у правцу значајних промјена, будући да дигитализација врло брзо мијења финансијски амбијент. Постоји обиље литературе о овој теми, али нема усаглашеног става о исходу за централну банку. Неки се баве мишљу да издају властите дигиталне валуте, односно дигиталну валуту централне банке (енг. Central Bank Digital Currency, CBDC), као што су то учиниле Riksbank, Индијска банка резерви, Народна банка Кине и др. Али, сурова је реалност да технологије децентрализованог регистра (енг. Distributed Ledger Technology, DLT), односно blockchain и бројне друге криптовалуте, не само да пуне насловнице јавних медија него и имају све веће учешће у свијету финансија. Но, не може се рећи шта ће превладати у будућности. „Наш приступ је да желимо бити пажљиви када је ријеч о нашој властитој регулативи о тим питањима. Вјерујемо да је конзервативни приступ криптовалутама оптималан за нас и наставићемо пажљиво пратити развој и ставове централних банака у свијету, нарочито Одбора за финансијску стабилност (FSB), BIS-а, ММФ-а и, наравно, ЕЦБ-а – главне централне банке за наш валутни одбор. Јер, боље је спријечити него лијечити. Градимо наш кредибилитет већ двије деценије, али смо сасвим свјесни да га у трену можемо изгубити. Да, нарочито нам је познато из историје аргентинског валутног одбора како се повјерење у валутни одбор може брзо изгубити. С друге стране, из искуства балтичких земаља знамо да је могуће ући у ЕУ и еврозону с режимом валутног одбора. Примјер Латвије, иако је екстреман, показује нам да када у економској политици имамо јасан циљ (улазак у еврозону) и када се све политике подреде том циљу, онда је успјех загарантован“, ријечи су гувернера Софтића.

И на крају, шта ЦББиХ може учинити на путу ка ЕУ? Прије свега, ЦББиХ се намјерава у будућности строго придржавати принципа валутног одбора. „Ако није покварено, не поправљај“, рекао је гувернер, те додао да је валутни одбор добро послужио у претходне двије деценије. ЦББиХ ће наставити пажљиво пратити кретања у области финансијске стабилности у БиХ и „упозорити“ на појаву и акумулацију ризика. И поред чињенице да нема улогу супервизора, ЦББиХ игра важну улогу у координацији агенција за банкарство и укупној финансијској стабилности система. И посљедње, у својим комуникацијама ЦББиХ ће наставити истицати значај структурног усклађивања на путу ка ЕУ. Конвергенција БиХ ка стандардима ЕУ нема алтернативу. Ипак, свјесни смо да валутни одбор сам по себи није довољан услов за конвергенцију. Међутим, добро се сјећамо познатих ријечи бившег њемачког министра економије, а касније и финансија, др Karla Schillera: „Стабилност није све, али без стабилности, све је ништа.“, закључио је своје излагање гувернер Софтић.

ГУВЕРНЕР СОФТИЋ УЧЕСТВОВАО НА САСТАНКУ ГУВЕРНЕРА ЦЕНТРАЛНИХ БАНАКА ЗЕМАЉА 16+1 – КИНА И СЕЕС

Гувернер Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) др Сенад Софтић учествовао је на састанку гувернера централних банака земаља 16+1 – Кина и СЕЕС (Централна и Источна Европа) који је одржан 9. и 10. 11. 2018. године у Будимпешти (Мађарска).

Рад на састанку одвијао се у три округла стола, с темама: макроекономски развој економија земаља 16+1, улога инвестиција у ренминбију (кинеска валута – Yuan) у процесу управљања девизним резервама те сарадња између централних банака земаља 16+1.

Дискусија је показала да су економска кретања у региону Централне и Источне Европе тренутно позитивна те да многе земље показују знаке економског опоравка који се исказује у смањењу стопа незапослености које су у неким државама смањене на ниво од прије глобалне финансијске кризе. Ипак, наглашено је да се морају пажљиво пратити ризици, попут могуће ескалације глобалних трговачких сукоба. Гувернер Софтић је нагласио да је, управо због таквих ризика, неопходно континуирано јачати процес сарадње и размјене података између централних банака, посебно имајући у виду повезаност економија и банкарских групација које дјелују у више држава, уз даље активности на јачању финансијске стабилности, како би се превенирали и ублажили потенцијални финансијски ризици.

Поред расправа о економским кретањима и сарадњи међу централним банкама региона, велику пажњу је привукао округли сто о теми постепеног јачања учешћа кинеског

ренминбија у девизним резервама многих земаља. Према предвиђањима аsset менаџера, очекује се да би до 2020. године удио ренминбија у свјетским девизним резервама могао досећи 10% од укупне масе која је на крају другог квартала 2018. године износила 11,5 трилиона USD, односно 13% укупног свјетског БДП-а.

Земље које су, поред Босне и Херцеговине, учествовале у овој платформи су Кина и 11 земаља чланица ЕУ: Бугарска, Хрватска, Чешка Република, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Пољска, Румунија, Словачка и Словенија; те још четири европске земље ван ЕУ: Албанија, Македонија, Црна Гора и Србија. Домаћини конференције су биле централне банке Мађарске и Народне Републике Кине.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ СУБЕР НАПАД

Информациона сигурност је постала један од најбрже растућих ризика у пословању финансијских институција. Свјетски стручњаци више не питају да ли се напад на неког може десити него је питање само када. Озбиљност субер ризика веома добро илуструје извјештај осигуравајуће куће Lloyd's у којем се наводи да свјетске компаније због субер напада годишње губе 400 милијарди долара.

Примјера ради, процјењује се да је амерички трговински ланац T.J. Maxx у 2007. години због субер напада изгубио преко 1.7 милијарди долара. Да ситуација постаје озбиљнија показују и извјештаји о нападима који су се широм свијета десили у 2018. години а који наводе да је:

- Facebook који је у септембру 2018. године објавио податак да је имао компромитацију података 50 милиона клијената;
- Компанија Uber у истом мјесецу постигла нагодбу да плати \$148 милиона због data breachа који се десио у 2016. години и у којој су украдени подаци 57 милиона клијената;
- У августу 2018. године тинејџер је хакирао свјетски познату компанију Apple и украо 90 GB података;
- Само у првој половини 2018. године компромитовано је 4,5 милијарди слогова.

Озбиљност субер ризика препознају и свјетски регулатори па је субер ризик тема регулативе о којој расправља Међународни монетарни фонд (ММФ), Свјетска банка, ЕБА (European Banking Authority), BIS, G7¹, CPMI – IOSCO као и други регулатори.

Иако је субер ризик препознат као најбрже растући ризик, запањујућа је чињеница коју презентују водећи ауторитети, а то је да је 95% успјешних напада резултат недостатка основне „хигијене“ провођења мјера информационе сигурности. IBM у свом годишњем извјештају² наводи да су три основна узрока напада људска грешка 27%, напад користећи испоручени малициозни код или технике директног напада 48%, системски проблем 25%. Анализирајући наведени извјештај и извјештај компаније Symantec у којем се наводи да је тзв. Spear phishing³ број 1 вектор напада који користи 71% организованих група у 2017. години, лако се може закључити да је људска грешка највећи потенцијални фактор који омогућава provedбу успјешних напада.

С тим циљем је у децембру 2018. године службеницима Централног уреда Централне банке Босне и Херцеговине (ЦУЦББиХ) одржана презентација под називом „Социјални инжењеринг – сваки запосленик актер одбране или?“.

¹ група 7 свјетских држава

² https://databreachcalculator.mybluemix.net/assets/2018_Global_Cost_of_a_Data_Breach_Report.pdf

³ Техника у којој нападач користи e-mail као средство комуникације и представља се као познат или поуздан пошиљалац како би се циљани појединци потакнули на откривање повјерљивих информација или направили акцију која ће омогућити инсталацију малициозног кода

Службеницима су презентовани ризици сувер напада путем техника социјалног инжењеринга као и шта се очекује од сваког службеника у циљу смањења ризика provedбе успјешних сувер напада од стране потенцијалних нападача. У наставку кратко наводимо најзначајније дијелове наведене презентације.

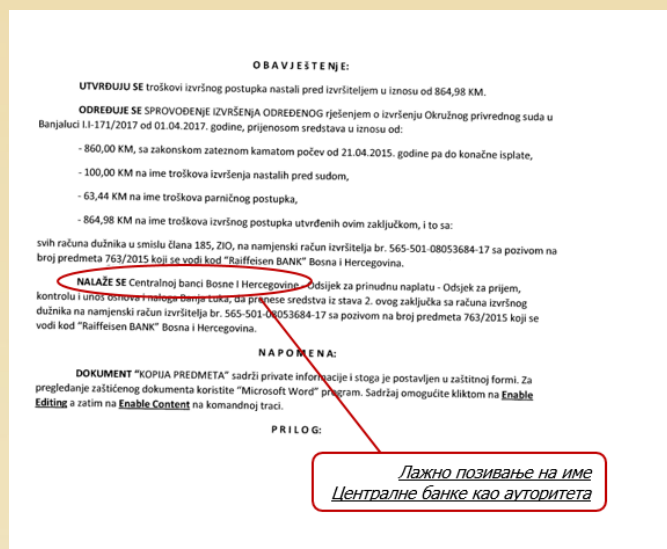
Социјални инжењеринг је техника манипулације људима у циљу откривања повјерљивих информација или приступа ресурсима до којих манипулатор сам не може доћи. Манипулатор корисника преваром „навуче“ да открије повјерљиву информацију или за њега обави неку радњу. Ово је техника која се користи деценијама и која не захтијева висок ниво експертизе. Основа технике јесте искористити неку од људских слабости (или врлина) како би се дошло до жељеног циља. Наведене слабости/врлине најчешће укључују људску жељу да помогну другим људима, олако прихватање информација као вјеродостојних а да се при томе исте не провјере, повјерење које је већина људи спрема другом дати унапријед и радозналост и незнање.

Свака од наведених слабости/врлина на одређени начин олакшава нападачу provedбу напада. Корисници нису ни свјесни на који начин нападачи долазе до информација о њима а које им омогућавају да успоставе први контакт са жртвом. Навешћемо само један мали примјер. Колико корисника уопште размишља о томе какве информације

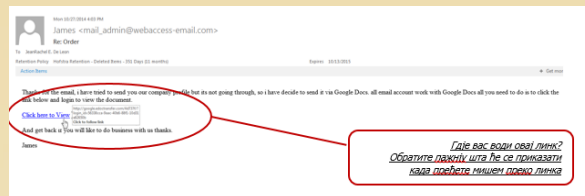
објављује путем социјалних мрежа. Велики број њих ће објавити информације о томе гдје раде, ко су им чланови породице, који су им хобији, подручја интересовања, технологије с којим раде и слично. Нападачу је довољно да истражи ваше јавно објављене информације и да вас контактира с упитом у којем од вас тражи да урадите нешто што је везано за питања која вас интересују. Велики ће број прималаца е-mail порука, одмах по пријему е-mailа од некога ко им на прву изгледа као вјеродостојан или гдје е-mail порука садржи нешто што пробуди интерес примаоца поруке, кликнути на линк који води на неку адресу, покушати отворити прилог е-mail поруке или се пријавити да „добije награду“. Управо то је довољно да нападач добије оно што је желио и да настави с нападом.

Омогућавање инсталације малициозног кода на мрежи институције захтијева свега неколико секунди, али свјетска искуства говоре да идентификација присуства истог захтијева од 4 до 12 мјесеци и то обично када се штета деси. Тада је, међутим, касно.

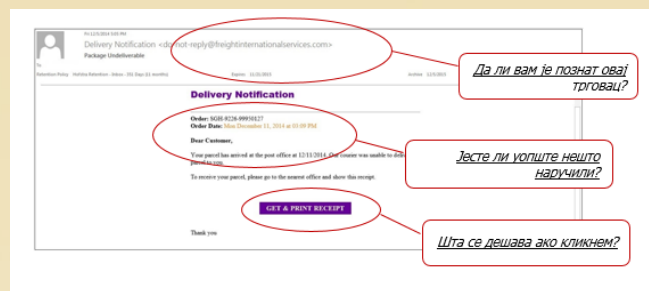
На презентацији је службеницима презентовано више случајева phishinga, начин provedбе истих и на шта је потребно да службеници обрате пажњу. У циљу краће илустрације, у наредне три слике су презентоване најбитније ствари на које службеник треба да обрати пажњу и о којим треба да размисли прије него уради сљедећи корак.

Слика 1 Нападач се позива на ауторитет због којег ће жртва поступити у складу с оним што се од ње тражи

Слика 2 Шта се дешава ако кликнете на линк који вам је дат у е-mailу

Слика 3 Елементи на које је неопходно обратити пажњу приликом пријема е-mailа

Посљедице напада могу бити огромне:

- Сви подаци на рачунару или више њих могу бити трајно изгубљени;
- Може доћи до застоја у раду цијелог или дијела информационог система банке, јер је особа која је можда несвјесно направила акцију угрозила не само себе него је потенцијално омогућила да се заразе и други рачунари у банци;
- Банка може трпјети огромне финансијске посљедице.

Банка активно проводи мјере заштите од сувер напада. Међутим, ни савремени алати не могу правовремено идентификовати сваку малициозну акцију. У уводном дијелу

смо раније видјели да је 95% успјешних напада посљедица непровођења основне хигијене информационе сигурности, те да 71% организованих криминалних група користи spear phishing као најчешћу технику provedбе напада. Цијенећи наведено, лако се може утврдити да је један од стубова успјешне одбране свјесност и савјесност свих службеника о потенцијалним ризицима и да одбрана банке од оваквих типова напада зависи од сваког службеника.

Основно питање које се поставља јесте шта службеници могу и требају урадити да би се банка заштитила од оваквих типова напада. На раније презентованим сликама се могло видјети који су то елементи на које службеник треба даобрати пажњу. Приликом пријема поруке службеник треба да размислио три кључна питања и то:

- Да ли је ова порука релевантна за мене и мој рад?
  - Да ли сам очекивао ову/овакву поруку?
  - Дали је порука заиста дошла од особе којом се представља? Да ли је дошла с адресе која се разликује од оне на коју сам навикао?
- Поред наведеног, службеницима се за сваки потенцијално сумњив е-mail препоручује да ураде сљедеће:
- Провјерите идентитет лица с којим комуницирате и будите опрезни у давању било каквих података;
  - Не отварајте непознате линкове већ радије сами упишите провјерену адресу (нпр. примите е-mail од „ваше банке“, а линк води на нешто неочекивано);
  - Никада не дајте личне податке путем телефона или е-mailа уколико нисте ви иницијали контакт и уколико нисте сигурни у идентитет особе с којом комуницирате.

- Опрезно учествујте у анкетама и добро провјерите с ким имате контакт прије него што откријете осјетљиве податке.
  - Уколико вас неко у поруци пожурје на реакцију (нпр. брзу купњу ради остварења попушта), будите скептични и никада не попустите притиску већ пажљиво размотрите своју реакцију и провјерите идентитет/легитимност пошиљаоца е-mailа или веб странице.
  - Не отварајте CD, DVD и USB стикове уколико нисте 100% сигурни шта садржавају!
  - Свој username и password немојте писати на папирићима, лијепити по монитору, чувати у ладницама стола.
- И на крају, ако сумњате у напад, одмах исти пријавите Одјељењу за информационе технологије и главном стручњаку за информациону сигурност.

ФИНАНСИЈСКА ПИСМЕНОСТ И ИНКЛУЗИЈА КАО НОВИ ЗАДАЦИ ЦЕНТРАЛНИХ БАНАКА

Због утицаја на повећање економског раста и смањење сиромаштва, финансијска инклузија је постала глобална тема. Постизање задовољавајућег нивоа финансијске писмености је јако комплексан посао, а његов најважнији дио је финансијска едукација. Стога је неопходно проводити активности у циљу повећања финансијске писмености. Али, исто тако није ни мало једноставно утврдити који је то тачно вид едукације помоћу којег би се становништво оспособило да изабере шта му треба да би се заштитило од могућих злоупотреба и западања у финансијске потешкоће. Пракса је показала да уобичајена едукација није довољно ефикасна за повећање финансијске писмености те је моделе едукације потребно прилагодити.

Финансијска инклузија или укљученост подразумијева учешће грађана који користе финансијске производе и услуге. Проценат финансијске инклузије грађана у једном друштву може бити показатељ саме економске структуре појединаца у једном друштву, али и показатељ степена развоја самог финансијског сектора. У пракси, финансијска инклузија је директно повезана с финансијском едукацијом. Кроз процес едуковања покушава се утицати на повећање учешћа становништва које користи финансијске услуге, с посебним нагласком на оне слојеве друштва који до сада нису имали приступ финансијским услугама. Финансијска инклузија даје могућност лицима која до сада нису имала могућност приступа изворима финансирања да дођу до средстава којима могу покренути приватни бизнис или финансирати неке своје друге потребе те директно утиче на смањење учешћа сиве економије и позитивно утиче на финансијску стабилност у држави. Финансијски едуковани потрошачи и предузетници доносе поузданије финансијске и пословне одлуке.

Данас је тешко замислити живот без коришћења финансијских производа и услуга, попут текућег рачуна, дебитних и кредитних картица, кредита, осигурања, лизинга и сл. С обзиром на убрзан развој сектора финансијског посредовања, гдје су грађани изложени све већој понуди разних финансијских производа, као и на чињеницу да нови производи све више циљају слојеве становништва који традиционално нису били активни учесници тог процеса, попут дјече школског узраста, финансијска писменост

становништва континуисано добија на важности. У том смислу, финансијско описмењавање дјече и младих је веома важно и корисно јер представља квалитетну основу стицања знања управљања новцем, као и вјештина потребних за доношење свакодневних финансијских одлука. У разговорима с педагозима и професорима основних и средњих школа који су посјеђивали Централну банку Босне и Херцеговине (ЦББиХ) често је истицано да би увођење предмета везаног за финансијску едукацију било веома корисно, јер финансијска едукација ствара могућност да лице буде финансијски писмено, тиме и одговорно у управљању новцем. Уважавајући искуство у посљедицама презадужености појединих грађана у БиХ у прошлости, може се претпоставити да сам ниво финансијске писмености грађана није задовољавајући. Ово је потенцијални проблем цијелог друштва – тешко је некога сматрати финансијски одговорним уколико не посједује знања и вјештине које му помажу у одговорном управљању личним финансијама. Таква лица представљају потенцијални социјални и економски проблем. Имајући то у виду, јако је важно успоставити планско упоредно дјеловање образовних, финансијских, невладиних организација, медија и других институција на промовисању идеје о важности учења и финансијског описмењавања, као превентивног понашања које доприноси финансијској стабилности појединца, финансијског сектора, па и друштва у цјелини.

Основни задатак ЦББиХ је монетарна и финансијска стабилност. Због тога, ЦББиХ настоји да кроз различите моделе едукације и информисаности промовише важност финансијске инклузије појединаца. Учествојући у процесу финансијске едукације, ЦББиХ помаже стварању финансијски едукованог становништва, које ће, рационално користећи то знање, доносити рационалне финансијске одлуке које ће као такве пружити додатни стуб стабилности цијелом систему. Стога, ЦББиХ учестало проводи активности усмјерене на финансијско описмењавање становништва. То ради путем припреме и дистрибуције едукативних материјала, провођења циљаних едукативних активности и организовањем посјета ЦББиХ, као и информисања грађана о одговорним праксама финансијског понашања.

Кроз ове активности ЦББиХ настоји и жели постићи већи степен финансијске писмености и укључености дјеце и младих. Саставни дио финансијске едукације коју ЦББиХ проводи посљедних година су и посјете ученика основних и средњих школа, посјете студената из цијеле Босне и Херцеговине, различите активности финансијске едукације кроз интерактивне радионице, квизове, гдје се ученици упознају с радом и улогом ЦББиХ, како да се односе према новцу, штедни те их се упознаје с основним карактеристикама финансијских производа. Ове активности се тренутно реализују у сарадњи и уз подршку Европског фонда за југоисточну Европу – Development Facility (EFSE) те је у склопу те сарадње креирана и објављена прва публикација за дјецу те врсте у БиХ под називом „Новко и Новчица у свијету новца“.

Такође, сваке године ЦББиХ обиљежава „Свјетски дан штедне“ и „Свјетску седмицу новца“ која се организује у

цијелом свијету на иницијативу Међународног покрета за финансијску едукацију дјеце и младих. Ове године је организована дебата средњошколаца о теми „Готовинско плаћање је повољније од безготовинског“, у којој су учествовали средњошколци из Католичког школског центра „Свети Јосип“ из Сарајева и ЈУ Средњошколски центар „Источна Илиџа“ из Источног Сарајева. Уз наведено, у склопу обиљежавања 20. годишњице рада ЦББиХ, у сарадњи са Земаљским музејем Босне и Херцеговине, организована је нумизматичка изложба „Трагом новца“, која је била постављена у Земаљском музеју у периоду од 11. 8. до 22. 9. 2017. године и изазвала је велико занимање у јавности. У склопу организације ове изложбе издата је и прикладна брошура, а која је додатни допринос едукацији о новцу и његовој историји на територији Босне и Херцеговине.

НОВОГОДИШЊЕ ДРУЖЕЊЕ С НОВИНАРИМА БХ. МЕДИЈА

Традиционално новогодишње дружење гувернера Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) др Сенада Софтића с новинарима бх. Медија уприличено је и ове године. Овај пут је присуствовало око 30 новинара из свих врста медија, а дружење је уприличено у просторијама Централног уреда ЦББиХ у улици Мехмеда Спахе у Сарајеву. Обраћајући се новинарима, гувернер се осврнуо на годину која је на измаку, сумирао резултате и представио неке будуће активности ЦББиХ.

На крају обраћања се захвалио новинарима на доброј сарадњи те најавио наставак ових традиционалних окупљања.

